

Ficțiuni identitare și miză a confesiunii:
Așa a fost să fie... Simona Modreanu în dialog cu Virgil Tănase

Prof. univ. dr. IFRIM Nicoleta
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
Centrul interdisciplinar de studii culturale central și sud-est europene

Abstract: *Our paper focuses on the life narrative pattern embedded within the book published by Virgil Tănase in 2019. The interviews taken by Simona Modreanu enhance an identity-focused pilgrimage undertaken by the Romanian writer who has experienced both exilic and post-exilic nostalgia re-defined by means of confessing mechanisms.*

Key-words: *narrative interview, life narrative, post-December Romania, exile.*

Gândit ca o suită de interviuri așezate în formulă narativă, volumul *Așa a fost să fie...* propune o serie de dialoguri incitante ale lui Virgil Tănase cu Simona Modreanu, construind, în esență, un eșafodaj autobiografic prin care mecanismele confesive generează „retrăirea” unei „povestiri a vieții”. Re(trăirea) și, implicit, re(scrierea) secvențelor autobiografice oglindesc, într-o cronologie afectivă a proiectării Memoriei personale, ipostaze ficțional-identitare ale „trăitorului” în Marea Istorie, care se întoarce post-traumatic la epoca exilică, pe care o re(experimentează) prin scriitura „întoarsă către sine”. Ecartul temporal este mascat însă de recuperarea unor nuclee identitare pivot care dirijează subtextual întregul discurs, într-o verosimilă proiecție a unei vieți re-narate, care „seamănă cu o poveste cu multe și răsucite – până la un punct – fire narative.”¹

Reluând marile teme identitare din *Ma Roumanie (1990)* și *Leapșa pe murite (2011)*, dialogurile juxtapun cronologia „retrăirii” peste cea a „narării”, în limitele a două momente-limită, „înțărarea” – „pandant al *deșțărării ulterioare*”, anume „pornirea în lume.”² Convorbirile debutează cu așezarea, în logica discursului identitar, a unui spațiu „purtat prin lume”, Galațiul, un „Macondo balcanic”, reficționalizat prin funcție mnemonică: „Mai degrabă eu l-am făcut să fie așa cum apare el, uneori, în ce-am scris și poate, dacă voi fi fost vrednic, și în închipuirea celor care nu-l vor fi văzut niciodată și pe care-l vor iubi pentru că e (era) bătrânesc, duios, culcat pe Dunăre, fumegând până-n cer esența teilor în

---

¹ Virgil Tănase, *Așa a fost să fie... Simona Modreanu în dialog cu Virgil Tănase*, Iași, Junimea, 2019, p. 5.

² Ibidem.

floare, cu fete iuți la toate și ucenici care devin maiștri și-și fac copiii ingineri cu barca....; un oraș cu grădini fructifere și străzi povârnite...; un oraș unde mări limba noastră din zurgălăi de apă se plimbă prin toate pronunțiile Orientului...; și peste toate fluturând gloria unui târg care n-a fost niciodată raia. Aș fi făcut la fel cu oricare alt loc natal unde m-ar fi azvârlit Pronia, numai că, firește, n-aș fi avut la îndemână aceleași ingrediente, deși până la urmă, cu alte cărămizi și alt mortar, aș fi alcătuit același edificiu.”³ La fel, „Parisul unde locuiesc de patruzeci de ani și mai bine e un fel de periferie a casei mele de la Galați, o margine a orașului meu de atunci, pe care-l împodobesc cu ce mi-a adus viața pe care am dus-o.”⁴ Cele două spații, reinvestite cu funcție afectivă, punctează traseul existențial al lui Virgil Tănase, un pelerin transcultural care, acum, recuperează „firul vieții” de la primele amintiri conștiente ale copilăriei, sinonime cu începuturile formării sale ca intelectual trăitor într-o lume totalitară: „Totul s-a lățit aproape cât lumea când, cam pe la șapte-opt ani, am început să citesc și cam tot pe atunci să merg de capul meu la cinema. (...) Citeam la grămadă și petreceam ore la cinema atras, mi-am dat seama mult mai târziu, nu de arta literară sau de cea, autentică, nesticată de intențiile propagandistice, a realizatorilor sovietici – filmele ne veneau pe atunci în imensa lor majoritate din URSS -, ci de dorința de a vedea binele învingând răul, generozitatea și spiritul de sacrificiu răsplătite, dreptatea reușind să se impună împotriva celor care se străduie să o strâmbe. (...) Cărțile și filmele – pictura, muzica și teatrul au intrat mai târziu în viața mea – n-au făcut decât să-mi sporească îndârjirea de a nu mă adapta, de a nu renunța la ceea ce simțeam, fără încă s-o știu, de a nu mă lepăda de sentimentele firești, de alunecarea spre bine și dreptate care fac dintr-un boț de carne un om ca mine și ca dumneavoastră.”⁵ Această „formă de neașezare în lume și viață care păstrează o prospețime nealterată a spiritului”⁶ declanșează redefinirea exilului în sine, un concept pe care Virgil Tănase îl revizuieste, trecându-l prin filtrul personalizator al experienței individuale, atât de diferite față de cea a celorlalți exilați: „Exil? Iar exil, bată-l Dumnezeu să-l bată de exil, un termen de care, mai ales de când am ajuns trăitor pe țărmurile leșioase ale Seinei, m-am ferit ca de ucigă-l toaca. Pentru că nu mi se potrivește. Și după aceea pentru că nu voiam să demonetizez un concept care, pentru unii, era o rană sinceră și vie, în timp ce alții își făcuseră din el o meserie și n-ar fi fost omenos să le iau pâinea de la gură.”⁷ Sentimentul de inadaptare înlocuiește pe cel al exilului asumat, deoarece, afirmă Tănase, „Sunt ce-am trăit și ce-am trăit e în

---

³ Ibidem., p. 5-6.

⁴ Ibidem., p. 10.

⁵ Ibidem., p. 9.

⁶ Ibidem., p. 11.

⁷ Ibidem.

mine, uitatele și neuitatele. Așa că exil unde? de unde? dacă mi se pare că n-am plecat de nicăieri. (...) Duc ce-am trăit cu mine, ca melcul, și-i destul să mă retrag în cochilie ca să mă trezesc într-o țară unică și minunată, mai ales c-aici mă aflu la o masă (*a umbrelor* ar spune Teodoreanu) la al cărei celălalt capăt stau, chiar dacă nu-i aud vorbind, cei care, din cer, ospitează cu mine.”⁸

Formula onirismului românesc, apărut în anii totalitarismului comunist, creat și coordonat de Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, este asumată de către Virgil Tănase ca spațiu ficțional compensatoriu, într-o epocă a dominației ideologic-comuniste, reverberând cu profilul identitar al scriitorului, pentru care exilul este o stare interioară care echilibrează estetic traumele existențiale ale „omului sub vremuri”. Discursul despre literatură și statutul artistului în era socialismului naționalist dirijează metatextual confesiunea înspre identificarea unei „interiorități” literare asumate în „cărțile supraviețuitoare” ale lui Tănase: „Literatura onirismului românesc se întemeiază pe ideea că SUNTEM NEVOIȚI SĂ NE CLĂDIM VIAȚA PE NEȘTIUT (iarăși subliniat cu trei linii) pe care visul îl semnaleză și pe care inteligența noastră nu-l poate nici pătrunde, nici cuprinde. (...) El a apărut într-un moment în care raționalismul care a pus într-o ecuație univocă, reducăționistă, de-o simplitate pur logică și practic absurdă, istoria și relațiile sociale, a atins apogeul, instaurând o dictatură intelectuală dublată, în Europa de est, de o dictatură politică.”⁹ În fapt, declară scriitorul, „Acest demers literar este prin sine o contestație a oricărui dogmatism - și nu e de mirare că o autoritate politică dogmatică, cum era cea întemeiată pe *învățătura* marxistă (marxist-leninistă, dacă vreți să-i adăugați codicilul practicii politice) s-a arătat mai drastică cu acest tip de literatură decât cu cea care, continuând romanul de tip balzacian, n-o înfrunța decât în punctele neesențiale. El este, îmi îngădui să cred, literatura unei lumi care se naște, care va oferi oamenilor, dacă aceștia vor reuși să supraviețuiască dezastrului modernității, un alt echilibru social și o mentalitate care se va recunoaște în acest tip de literatură care, prea dintr-un timp care nu există încă, rămâne ciudată pentru oamenii timpului de ieri.”¹⁰

Element fondator al literaturii oniriste, visul-narațiune demistifică realitatea societății totalitariste, deoarece „Literatura nu are a fi *adevărată* (verosimilul nu este decât un mod de seducție al cititorului), arta literară ținând numai de îmbinarea elementelor în funcție de o armonie și un contrapunct pe care opera însăși le impune. Era un punct de vedere care devenea pentru noi, atunci, în România supusă dogmatismului marxist, o armă împotriva concepției oficiale, a

---

⁸ Ibidem., p. 14.

⁹ Ibidem., p. 17.

¹⁰ Ibidem., p. 20.

teoriei realismului critic și a realismului socialist.”¹¹ În această perspectivă, declară Virgil Tănase, „onirismul românesc, singurul adevărat curent literar european din a doua jumătate a secolului trecut, a apărut în condiții socio-politice neprielnice care nu i-au permis să-și înfățișeze deschis fundamentul teoretic. Poate de aceea el nu se bucură de notorietatea pe care o merită. Curentul literar îndeobște numit onirismul românesc (...) s-a născut din ideea (constatarea) că există în noi o realitate care scapă rațiunii (și deci și științei, cunoașterii). Această altă parte a ființei noastre, cea aservită misterului lumii, se manifestă îndeobște prin vis. (...) Onirismul nu este o literatură a visului, ci o literatură de același tip, paralelă, produsă de-un același mecanism psihic.”¹²

Romanele sale se supun unei aceleiași „logici” interioare oniriste, discursul despre literatura proprie completând, în mod fericit, filonul confesiv. O pledoarie pentru „autenticitatea regândită” a literaturii din care decurge, în mod firesc, cea a „retrăirii” prin mecansimele memoriei personale. Sau, în termenii lui Virgil Tănase, „o gândire intuitivă” care „poate fi mai mult sau mai puțin strunită. Am ținut-o mai din scurt în *Portret de om cosind în peisaj marin*, roman de tinerețe când, nesigur pe picioarele mele, aveam nevoie de sprijinitori. Mai laxă în *Evenția Mihăescu*, ea e bolovănoasă în *Au înflorit iar vișinii și merii*, unde am vrut să *fac muzică* nu cu silfidele simțirii, ci cu plumbul greu al Istoriei adevărate, trăite, care rostogolește peste noi puhoai de stâncă. (...) Aidoma, dar lăsând mai adesea caii să scape din constrângerile realului și să zburde în metafizica crimei politice, s-a orânduit *romanul jandarm Moartea care vine, pleacă și iar vine. Viața misterioasă și terifiantă a unui ucigaș anonim* s-a stârnit din resturile unui eseu comandat (și plătit) de editura Hachette despre înrudirea funciară dintre sistemele socio-politice de-o parte și de alta a Cortinei de fier – eseu respins de editură după ce am refuzat, cum mi s-a cerut, să suprim referințele la abjecțiile sistemului politic și social occidental. (...) O dovadă mai mult, dacă mai era nevoie, că aceeași făină se macina atât în vest cât și-n țările așa zise comuniste. În fine, romanul *Zoia* se vrea cronică celor care au trăit (unii încercând să-și păstreze demnitatea) cele două mari cataclisme ale secolului al XX-lea, fascismul și comunismul totalitar, două spasme istorice ale capitalismului muribund.”¹³ „Realitatea” oniristă, astfel transpusă în romanele unei „irealități” autentice, converge înspre proiectarea unei istorii „simple”, acum reparate și redefinite prin grilă identitară: „Istoria e simplă. M-am născut într-un sistem social-politic despre care am înțeles foarte repede că e lălău, cam șchiop, strâmb și nepotrivit ca să îmbrace oamenii așa cum sunt ei de la Dumezeu. (...) Umblam, copil fiind, ca pe ouă, mai ales că înțelesesem și din anumite atitudini

---

¹¹ Ibidem., p. 23.

¹² Ibidem., p. 35.

¹³ Ibidem., p. 38-39.

ale părinților mei care trăiau cu o frică nedeslușită mie, că un fel de fiară pândește și că te poate sfâșia în orice clipă. N-am prea reușit, totuși, să mă feresc de gheara ei.”¹⁴

Epoca pariziană este, la rândul său, generatoare a „inadaptibilității” față de un exil marcat de „voluptatea josniciei” de care Virgil Tănase se distanțează tranșant: „Ajunși la Paris, scriitorii români își bârfesc nația și confrății. Pe de o parte. Pe de alta, există un fel de snobism foarte complicat al celui care are senzația că vorbinde de rău România și lepădându-se de ea, va reuși mai ușor. (...) Mai nou s-a creat o modă, la fel de puturoasă. O serie de artiști români au înțeles că denigrarea României se vinde la Paris. Cum se-ntâmpla înainte de 89 cu lătrătorii de la *Scânteia* năimiți să bălăcărească Occidentul, acești noi și vajnici elogiatori ai spurcăciunii își înnoresc fără scrupule țara și iau premii la Cannes..., cu care, firește, se vor șterge la fund, producțiile lor *artistice* nefiind mai puțin schematic și sterpe decât filmele de propagandă ale realismului socialist – trăiască lupta pentru pace!”¹⁵ Spațiul cultural românesc postdecembrist îi provoacă lui Virgil Tănase aceleași angoase și dezamăgiri puternice, reîntoarcerea în România post-revoluționară fiind marcată, la nivelul profilului personal, de o violentă „retorică” a „neregăsirii” decupate identitar: „Astăzi când angajarea politică a devenit un mijloc de a-ți face reclamă, intelectualii ar face bine, dacă tot nu pot pune mâna pe praștie ca să dovedească, prin riscul pe care și-l iau, cât de solide le sunt convingerile, cel mai bine e să-și vadă de-ale lor. (...) Operele noastre sunt cele mai grăitoare repere pentru a măsura starea cetății care nu depinde, cred, de oameni, fie ei geniali conducători de oști: istoria se mișcă după legile ei tectonice și vulcanii ei nu erup după voia noastră. Încât singura implicare politică acceptabilă pentru scriitori este de a-și apăra cărțile și dreptul de a le scrie. Cred deopotrivă că numai astfel aceștia își pot recăpăta autoritatea pe care doar statornicia le-o poate da și pe care și-o pierd când se lasă prinși în rotocoalele țonțoroaiului politic.”¹⁶ Mai mult, „lumea noastră (Franța, România, Europa, Occidentul)” se îndreaptă „spre o dictatură care doar își schimbă părul. O dictatură care își dosește fața în spatele a zeci de mici dictaturi cu care, știindu-se hâdă de la natură, își rujează buzele de fiară și-și boiește ochii de reptilă și-și pudrează obrazul de muma pădurii.”¹⁷

Episoadele autobiografice, re-*trăite* conform unei logici asumate a *mărturisirii*, configurează, într-un complex scenariu identitar, un pelerinaj al „tregerii prin ființă” al scriitorului care, fiind purtător al unei Istории personale, se „confruntă” cu spațiul mentalitar parizian, într-un exil atipic, se reîntoarce în

---

¹⁴ Ibidem., p. 49.

¹⁵ Ibidem., p. 77.

¹⁶ Ibidem., p. 152.

¹⁷ Ibidem., p. 154.

România postdecembristă pe care nu a părăsit-o, afectiv, niciodată, dar pe care o redescoperă cu nostalgie amară. Cu toate acestea, așa cum afirmă Virgil Tănase în finalul cărții de convorbiri, „mă mulțumește că, dac-ar fi s-o iau de la capăt, n-aș lua alt drum, chiar dacă mi-aș dori să fi avut mai mult noroc în călătoria zbuciumată pe care am făcut-o pentru că, ar spune moșii mei, *așa a fost să fie.*”¹⁸

Bibliografie :

Antofi Simona, *The exile literature of memoirs - debates, dilemmas, representative texts and their formative-educative effects*, în Odabasi, HF (edit.), 3RD WORLD CONFERENCE ON LEARNING, TEACHING AND EDUCATIONAL LEADERSHIP, Brussels, BELGIUM , 25-28 oct. 2013, Procedia Social and Behavioral Sciences, Volume 93, p. 29-34, DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.09.147, Accession Number WOS:000342763100005.

Barna, I., *Socio-Political Context and Psychology of the Absurd in Virgil Tănase's Drama*, Identitate și memorie culturală în Europa secolelor XX-XXI, in *Communication interculturelle et littérature*, Nr. 21. 2014, pp. 164-169, MLA (Modern Language Association, New York, www.mla.org) – *MLA International Bibliography & Directory of Periodicals* și *Fabula. La recherche en littérature* ([Fabula, la recherche en littérature](http://www.fabula.org)).

Iancu, Elena, *Viziune creativă în dramaturgia lui Matei Vișniec*, în Oana Magdalena Cenac (coord.), *Manifestări ale creativității limbajului uman*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, pp. 53-60; v. http://www.fabula.org/actualites/oana-magdalena-cenac-coordonatormanifestari-ale-creativitatii-limbajului-umanmanifestations-de-la_66935.php

Tănase, Virgil, *Așa a fost să fie... Simona Modreanu în dialog cu Virgil Tănase*, Iași, Junimea, 2019.

---

¹⁸ Ibidem., p. 170.